Перелік освітніх компонентів, визначених освітньою програмою

025 Музичне мистецтво

Назва навчальної дисципліни	Ключові компетентності	Освітні компоненти
Українська мова	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** усно й письмово тлумачити поняття, факти, висловлювати думки, почуття, погляди; реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, у громадських місцях, удома, на дозвіллі; швидко адаптовуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання, використовуючи потенціал української мови та відповідні комунікативні стратегії; виступати з усним повідомленням, тлумачити поняття, факти, коректно вести діалог, дискусію; використовувати різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, навчальне тощо; створювати письмові висловлювання різних жанрів; толерантно спілкуватися в полікультурному, поліетнічному суспільстві. **Ставлення:** поцінування української мови як державної – чинника національної ідентичності, готовність активно послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя. **Навчальні ресурси:** дискусія, дебати, діалог, проект щодо ролі державної /рідної мови.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** виявляти в текстах запозичення з інших мов; пояснювати лексичне значення, правопис та особливості вживання слів іншомовного походження; обговорювати прочитані або прослухані мовою оригіналу та в перекладі українською фольклорні та авторські твори. **Ставлення:** розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу та збагачення власного культурного досвіду; розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур. **Навчальні ресурси:** перекладні словники, тексти україномовних перекладів літературних творів та оригінали.
	Математична компетентність	**Уміння:** абстрактно мислити; установлювати причиново-наслідкові зв’язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; чітко формулювати

		визначення і будувати гіпотези; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема). **Ставлення:** прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно. **Навчальні ресурси:** твір-роздум (визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків), висунення гіпотези та її обґрунтування; тексти, у яких наявні графіки, таблиці, схеми тощо**.**
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб, застосовувати ІКТ у навчанні й повсякденному житті, знаходити, опрацьовувати й систематизовувати інформацію; здатність бути відкритими до інновацій, реалізувати себе в мінливому технологічному, життєвому, навчальному й трудовому середовищі; змістовно, логічно, послідовно, точно описувати процес власної діяльності; спостерігати за подіями, процесами, аналізувати, проводити мовні експерименти, словесно оформлювати результати досліджень; проводити пошукову діяльність; критично оцінювати результати людської діяльності у природному середовищі, що відображені у творах літератури, та регулювати власну поведінку в довкіллі. **Ставлення:** готовність до опанування новітніми технологіями; збереження природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, оперативне реагування на технологічні зміни. Прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного поступу. **Навчальні ресурси:** науково-пізнавальні й навчальні тексти природничого, технічного та технологічного змісту, опис фізичного або хімічного експерименту, аналіз текстів літератури (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів, інноваційні технології навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні).
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** діяти за алгоритмом, складати план тексту; використовувати інтернет-ресурси для отримання нових знань. **Ставлення:** задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі; критичне ставлення до медійної інформації. **Навчальні ресурси:** дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми, інструкції тощо); складання плану; аналіз медіатекстів (виявлення маніпулятивних технологій).

	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, вивчальне тощо; постійно поповнювати власний словниковий запас; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети і ситуації спілкування. **Ставлення:** прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя; розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання. **Навчальні ресурси**: інструкції з ефективного самонавчання; довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** презентувати власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень і виявлення лідерських якостей; оцінювати економічні ініціативи та економічну діяльність. **Ставлення:** готовність брати відповідальність за себе та інших; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри. **Навчальні ресурси:** тексти офіційно-ділового стилю (резюме, доручення тощо), самопрезентація, зразки реклами, літературні твори, які містять моделі ініціативності.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію в суспільно-політичних питаннях; висловлюватися, не дискримінуючи інших; критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту; застосовувати комунікативні стратегії в демократичних процедурах. **Ставлення:** поцінування людської гідності; повага до закону та правових норм, зокрема до норм українського мовного законодавства; утвердження права кожного на власну думку; активна діяльність для демократичного громадянства. **Навчальні ресурси:** інтерактивні технології навчання, твори, які містять моделі демократичної участі (дискусія про активну громадянську позицію).
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури

		людини; читати твори літератури, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, виражаючи власні ідеї, досвід і почуття та добираючи відповідні художні засоби; добирати літературу для читання, щоб одержати насолоду і користь від прочитаного. **Ставлення:** потреба читання літературних творів для естетичного задоволення та рефлексії над прочитаним; відкритість до міжкультурної комунікації; зацікавленість світовими культурними набутками. **Навчальні ресурси:** твори різних видів мистецтва; мистецькі проекти.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** використовувати ефективні комунікативні стратегії для співпраці в групі; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовувати мовні виражальні засоби; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, які є загрозою здоровому способу життя; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах задля свободи особистості, досягнення соціальної захищеності, сімейного щастя, можливості кар'єрного зростання та ін.; не завдавати шкоди довкіллю у процесі власної діяльності; сприймати довкілля як життєдайне середовище; бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; розуміти переваги здорового способу життя. **Ставлення:** здоровий спосіб життя; готовність керувати конфліктом; толерантність до різних поглядів, здатність довіряти й викликати довіру, співчувати; готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього; набуття знань про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного поступу. **Навчальні ресурси:** тексти, які сприяють гармонізації психоемоційного стану, твори, що містять моделі досягнення свободи особистості, соціальної захищеності, сімейного щастя, кар'єрного зростання та ін. (дискусія про людину і довкілля); аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів.
Українська література	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** розуміти україномовні тексти різних жанрів і стилів; послуговуватися державною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях; застосовувати доречні комунікативні стратегії залежно від мети спілкування; толерантно дискутувати, відстоювати власну думку. **Ставлення:** поцінування краси й багатства української мови; усвідомлення ролі

		української мови як ключового чинника творення нації й держави, самоствердження особистості; відстоювання права спілкуватися українською мовою в різноманітних сферах життя суспільства. **Навчальні ресурси:** оригінальні літературні твори української класичної спадщини та сучасних авторів; літературно-критичні та академічні літературознавчі праці (монографії, публікації, розвідки, рефлексії тощо) вітчизняних учених-теоретиків; монолог, діалог, дискусія, дебати.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** порівнювати оригінальні художні тексти та їх україномовні переклади. **Ставлення:** утвердження багатства української мови; обстоювання можливості перекладу українською мовою будь-якого тексту іноземної мови; розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу, збагачення власного культурного досвіду. **Навчальні ресурси:** взірцеві переклади літературних творів (цілісно, у фрагментах) іноземних авторів (які передбачені програмою); літературні твори зарубіжних авторів у класичних і сучасних українських перекладах: сайти зарубіжних письменників, літературних музеїв світу.
	Математична компетентність	**Уміння:** розвивати абстрактне мислення; установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; чітко формулювати визначення й будувати гіпотези; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема). **Ставлення:** прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно. **Навчальні ресурси:** схеми, таблиці, літературні мапи, презентації; роздум (визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків); висунення гіпотези та її обґрунтування; ресурси мережі Інтернет.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури. **Ставлення:** готовність до опанування новітніми технологіями; оперативне реагування на технологічні зміни. **Навчальні ресурси:** інноваційні технології навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні).
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** діяти за алгоритмом; працювати в різних пошукових системах для отримання потрібної інформації; розпізнавати маніпулятивні технології і протистояти їм; грамотно й безпечно спілкуватися в мережі Інтернет.

		Ставлення: прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі; задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; критичне ставлення до медійної інформації. **Навчальні ресурси:** ресурси мережі Інтернет; дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми, інструкції тощо); складання плану; аналіз медіатекстів (виявлення маніпулятивних технологій).
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету і цілі власної діяльності й розвитку, планувати й організовувати їх, здійснювати задумане, рефлексувати й оцінювати результат; використовувати різноманітні стратегії навчання; користуватися різними джерелами інформації; знаходити, аналізувати, систематизувати й узагальнювати одержану інформацію, перетворювати її з однієї знакової системи в іншу; працювати в парі, групі; читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, навчальне тощо; постійно поповнювати власний словниковий запас; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування. **Ставлення:** прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання. **Навчальні ресурси:** джерела довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо).
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** аналізувати життєву ситуацію з певної позиції; презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей. **Ставлення:** готовність брати відповідальність за себе та інших; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар’єри. **Навчальні ресурси:** тексти офіційно-ділового стилю (резюме, доручення тощо), самопрезентація, зразки реклами тощо; літературні твори, які містять моделі ініціативності.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** толерантно відстоювати власну позицію в дискусії; розрізняти маніпулятивні технології і протистояти їм; аргументовано й грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; уникати

		дискримінації інших у процесі спілкування; критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту. **Ставлення:** повага до різних поглядів, ідей, вірувань; здатність співчувати, довіряти й викликати довіру; поцінування людської гідності; повага до закону та правових норм; утвердження права кожного на власну думку. **Навчальні ресурси:** інтерактивні технології навчання; художні твори, які містять суспільні проблеми й моделі державного устрою; суспільно-історичний контекст напрямів, течій, стилів, жанрів.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** зіставляти специфіку розкриття певної теми (образу) в різних видах мистецтва; ідентифікувати себе як представника певної культури; визначати роль і місце української культури у світовому контексті; читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби. **Ставлення:** поцінування набутків інших культур, зацікавлення ними; відкритість до міжкультурної комунікації; потреба читання літературних творів для естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним. **Навчальні ресурси:** твори різних видів мистецтва; мистецькі проекти; сайти національних, літературних, літературно-меморіальних, краєзнавчих і галузевих музеїв України.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** ілюструвати екологічні проблеми прикладами з художніх творів; бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; розуміти переваги здорового способу життя. **Ставлення:** усвідомлення людини як частини природи, незворотності покарання за зло, завдане довкіллю. **Навчальні ресурси:** аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування; усні / письмові презентації в межах дослідницьких проектів.
Зарубіжна література	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** сприймати, розуміти, критично оцінювати, інтерпретувати інформацію державною мовою; усно й письмово тлумачити поняття, розповідати про літературні факти, висловлювати думки й почуття, обстоювати погляди. **Ставлення:** поцінування української мови як державної – чинника національної ідентичності; використання української мови у різних сферах життя; розширення знань, умінь, навичок з української мови завдяки використанню ресурсів

		художньої літератури (текстів зарубіжних авторів в українських перекладах). **Навчальні ресурси:** літературні твори зарубіжних авторів в українських перекладах; монолог, діалог, дискусія, дебати.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати й розуміти художні тексти іноземною мовою (за умови вивчення відповідної іноземної мови в закладі освіти); зіставляти оригінальні тексти з українськими художніми перекладами. **Ставлення:** усвідомлення багатства рідної мови; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур; толерантність щодо різних культур і традицій. **Навчальні ресурси:** літературні твори (цілісно, у фрагментах) іноземними мовами (які передбачені програмою); літературні твори зарубіжних авторів у класичних і сучасних українських перекладах: сайти зарубіжних письменників, літературних музеїв світу.
	Математична компетентність	**Уміння:** розвивати абстрактне мислення; установлювати причиново-наслідкові зв'язки; виокремлювати головну та другорядну інформацію; формулювати визначення; будувати гіпотези; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст – графік, таблиця, схема, презентація тощо). **Ставлення:** прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно; розуміння тенденцій, закономірностей, процесів. **Навчальні ресурси:** схеми, таблиці, літературні мапи, презентації; роздум (визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків); висунення гіпотези та її обґрунтування; інтернет-ресурси.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** швидко й ефективно шукати інформацію; використовувати різні види читання для здобуття нових знань; здійснювати пошукову діяльність, словесно оформлювати результати досліджень; критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, які відображені у творах літератури. **Ставлення:** готовність до опанування новітніх технологій; оперативне реагування на технологічні зміни; захист природного середовища. **Навчальні ресурси:** інноваційні технології навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні).
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** діяти за алгоритмом, складати план тексту; використовувати інтернет-ресурси для отримання нових знань. **Ставлення:** задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі;

		критичне ставлення до медійної інформації; прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі. **Навчальні ресурси:** дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми, інструкції тощо); складання плану; аналіз медіатекстів (виявлення маніпулятивних технологій).
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, навчальне тощо; постійно поповнювати власний словниковий запас; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування. **Ставлення:** прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; розуміння ролі художньої літератури для власного інтелектуального й духовного зростання. **Навчальні ресурси:** інструкції з ефективного самонавчання; довідкова література, пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; реалізувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей. **Ставлення:** готовність брати відповідальність за себе та інших; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар’єри. **Навчальні ресурси:** тексти офіційно-ділового стилю (резюме, доручення тощо), самопрезентація, зразки реклами тощо; літературні твори, які містять моделі ініціативності.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** аргументовано й грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; уникати дискримінації інших у процесі спілкування; визначати в літературних творах суспільно-політичний контекст, актуальні соціальні проблеми та ідеї, приклади громадянських якостей в образах персонажів; розвивати критичне мислення. **Ставлення:** усвідомлення себе громадянином України; розуміння й утвердження демократичних цінностей; повага до закону та правових норм,

		зокрема до норм українського законодавства; утвердження права кожного на власну думку. **Навчальні ресурси:** інтерактивні технології навчання; художні твори, які містять суспільні проблеми й моделі державного устрою; суспільно-історичний контекст напрямів, течій, стилів, жанрів.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** сприймати твори літератури в контексті культури доби; аналізувати та інтерпретувати літературні твори зарубіжних авторів в аспекті національної культури та загальнолюдських цінностей; демонструвати взаємодію літератури з іншими видами мистецтва, порівнювати літературні тексти з їхнім утіленням у живописі, кіно, музиці тощо; використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовираження, дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; створювати власні тексти різних жанрів, використовуючи відповідні зображально-виражальні засоби. **Ставлення:** любов до літератури й мистецтва як складників людської цивілізації; потреба читання літературних творів для естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним; відкритість до міжкультурної комунікації; стійкий інтерес до світових культурних надбань. **Навчальні ресурси:** твори різних видів мистецтва; мистецькі проекти; сайти музеїв світу.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** не шкодити своєю діяльністю довкіллю; сприймати довкілля як життєдайне середовище; дбайливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; дотримуватися здорового способу життя. **Ставлення:** готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього; набуття знань (за допомогою художньої літератури) про цілісну картину світу та місце людини в ній; ознайомлення з традиціями різних народів, набуття позитивного досвіду збереження навколишнього середовища. **Навчальні ресурси:** аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування; усні / письмові презентації в межах дослідницьких проектів.
Іноземна мова	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленєвої діяльності; засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції, критично оцінювати їх. **Ставлення:** гордість за Україну, її мову та культуру; розуміння потреби

		популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; усвідомлення того, що, вивчаючи іноземну мову, ми збагачуємо рідну; готовність до міжкультурного діалогу. **Навчальні ресурси:** політекст, діалог, дискусія, проект щодо ролі іноземної мови.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** здійснювати усномовленнєве спілкування (у монологічній і діалогічній формах); розуміти зі слуху зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту, розглядати їх як джерело різноманітної інформації і як засіб оволодіння нею; здійснювати спілкування у писемній формі відповідно до поставлених завдань; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови, розглядати його як засіб усвідомленого оволодіння мовою іноземною; використовувати за необхідності невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів. **Ставлення:** позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі; емоційно-ціннісне ставлення до всього, що нас оточує; розуміння важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування. **Навчальні ресурси:** перекладні словники, тексти перекладів літературних творів та оригінали.
	Математична компетентність	**Уміння:** розв’язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичні навички; логічно обґрунтовувати висловлену думку; використовувати математичні методи (графіки, схеми) для виконання комунікативних завдань. **Ставлення:** готовність до пошуку різноманітних способів розв’язання комунікативних і навчальних проблем. **Навчальні ресурси:** тексти, що містять роздум; текст виступу, у якому наявна гіпотеза та її обґрунтування; тексти, у яких наявні таблиці, схеми, діаграми тощо.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** описувати іноземною мовою природні явища, технології, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. **Ставлення:** інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження;

		розуміння глобальності екологічних проблем і прагнення долучитися до їх розв'язання за допомогою іноземної мови. **Навчальні ресурси:** науково-пізнавальні й навчальні тексти природничого та технологічного змісту; аналіз текстів (фрагментів) природничо-екологічного змісту, опис експерименту, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; застосовувати ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та підготовки інформації відповідно до поставлених завдань. **Ставлення:** дотримування авторських прав та мережевого етикету. **Навчальні ресурси:** дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми дій, інструкції тощо); план тексту; медійні тексти.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати комунікативні потреби та цілі під час вивчення іноземної мови; використовувати ефективні навчальні стратегії для вивчення мови відповідно до власного стилю навчання; самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організовувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення. **Ставлення:** сміливість у спілкуванні іноземною мовою; подолання власних мовних бар'єрів; відповідальність за результати навчально-пізнавальної діяльності; наполегливість; внутрішня мотивація та впевненість в успіху. **Навчальні ресурси:** довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки; інструкції з ефективного самонавчання.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн-взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої проблеми; генерувати нові ідеї, переконувати в їх доцільності та об'єднувати однодумців задля втілення цих ідей у життя; презентувати себе і створювати тексти (усно і письмово) іноземною мовою, які сприятимуть майбутній кар'єрі. **Ставлення:** дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих проблем; комунікабельність та ініціативність; сприймання викликів як нових

		можливостей; відкритість до інновацій; креативність. **Навчальні ресурси:** тексти соціально-політичного змісту; інтерактивні технології навчання.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** формулювати власну позицію; співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою; розв'язувати конфлікти у комунікативних ситуаціях; переконувати, аргументувати, досягати взаєморозуміння/ компромісу у ситуаціях міжкультурного спілкування; переконувати засобами іноземної мови у важливості дотримання прав людини; критично оцінювати інформацію з різних іншомовних джерел. **Ставлення:** толерантність у спілкуванні з іншими; проактивність в утвердженні демократичних цінностей; усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами для підвищення власного добробуту. **Навчальні ресурси:** тексти, які містять моделі ініціативності; ділові папери (план роботи, звіт, резюме, заява тощо), самопрезентація, зразки реклами.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження щодо творів мистецтва; порівнювати та оцінювати мистецькі твори та культурні традиції різних народів. **Ставлення:** усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; повага до багатства і розмаїття культур. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва; тексти, що містять описи творів мистецтва; дослідницькі проекти.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** розвивати екологічне мислення під час опрацювання тем, текстів, новин, комунікативних ситуацій, аудіо- та відеоматеріалів; розробляти, презентувати та обґрунтовувати проекти, спрямовані на збереження довкілля; пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. **Ставлення:** сприймання природи як цілісної системи; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки. **Навчальні ресурси:** тексти, які сприяють гармонізації психоемоційного стану; художні твори, що містять моделі досягнення соціальної захищеності, кар'єрного зростання.
Історія України	Спілкування державною (і рідною – у разі	**Уміння:** доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні можливості мови для опису подій минулого і сучасності, реагувати

	відмінності) мовами	мовними засобами на соціальні й культурні явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно і письмово) тексти історичного та соціального змісту. **Ставлення:** повага до української як державної рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації історичного та суспільно-політичного характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей. **Навчальні ресурси:** доповідь, виступ, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти науково-популярні публікації та художні твори історичного змісту іноземною мовою; знаходити потрібну інформацію про світ іноземними мовами; створювати іноземною мовою інформацію про минуле й сучасні суспільні (зокрема культурні) процеси в Україні; спілкуватися з однолітками, які представляють різні країни, для взаємообміну знаннями з історії. **Ставлення:** інтерес до культурного, економічного й суспільно-політичного життя країн регіону, Європи і світу. **Навчальні ресурси:** іншомовні науково-популярні публікації, адаптовані художні твори іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення минулого й сучасних суспільних подій, явищ і процесів; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, вчинків; використовувати статистичні матеріали у вивченні історії. **Ставлення:** прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин і можливих шляхів розв’язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем. **Навчальні ресурси:** джерела із статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.
	Основні компетентності у природничих науках і	**Уміння:** пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя людини в окремі історичні періоди; розкривати зміст і значення господарських,

	технологіях	промислових, наукових і науково-технічних революцій, вплив на суспільне життя технологій, технічних винаходів і наукових теорій. **Ставлення:** сталий інтерес до науково-технічного прогресу та здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи. **Навчальні ресурси:** матеріали про розвиток природничих наук у різні історичні періоди.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання. **Ставлення:** дотримання визначених норм поведінки і моральних правил у роботі з соціальною інформацією, зокрема дотримання авторського права. **Навчальні ресурси:** публікації на історичну, соціально-політичну тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні навчальні цілі в соціальній сфері й галузі знань про минуле; аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати джерела соціальної та історичної інформації; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості й досвід. **Ставлення:** розуміння соціальної ролі освіти в минулому і тепер, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими. **Навчальні ресурси:** матеріали, в яких відображено алгоритми опрацювання інформації соціального та історичного змісту.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** використовувати досвід пізнання історії для вибору дієвих життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід та уроки минулого; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги та ризики, вести перемовини, працювати самостійно і в групі; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проекти

		(зокрема дослідницько-пошукового характеру), представляти їх результати. **Ставлення:** готовність використовувати досвід історії для самопізнання й досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання етичних норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що несуть ризики, ґрунтований на досвіді минулого і сучасного соціального життя. **Навчальні ресурси:** біографії історичних постатей, відомих підприємців-меценатів, які розвивали українську культуру.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** критично аналізувати джерела масової інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам впливу; знаходити переконливі історичні приклади вирішення конфліктів; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний і чужий, зокрема взятий з історії, досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, що знає права людини і вміє їх захищати; ухвалювати зважені рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади і суспільства, використовуючи знання з історії та інших соціальних дисциплін; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати проекти екологічного, соціального характеру. **Ставлення:** ідентифікування себе як особистості й громадянина України; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги і підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного й інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття і ставлення до життєвої позиції іншого; волонтерство, підтримка громадських проектів та ініціатив. **Навчальні ресурси:** Конституція України, міжнародні правові акти, біографії історичних постатей, сучасна публіцистика.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** образно мислити та уявляти; інтерпретувати твори мистецтва; розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогоденні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та

		розвиток цивілізації. **Ставлення:** свідоме збереження і розвиток власної національної культури, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української і світової культури; відкритість до міжкультурного діалогу. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно практикувати фізичну діяльність, демонструвати рухові вміння й навички з фізичної культури та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. **Ставлення:** відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії. **Навчальні ресурси:** соціальні / екологічні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації проектів щодо добробуту, здоров'я і безпеки; інформація про історію спортивного руху в Україні.
Всесвітня історія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні можливості мови для опису подій минулого і сучасності, реагувати мовними засобами на соціальні й культурні явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно і письмово) тексти історичного та соціального змісту. **Ставлення:** повага до української як державної і рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне

		сприймання інформації історичного та суспільно-політичного характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей. **Навчальні ресурси:** доповідь, виступ, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти науково-популярні публікації та художні твори історичного змісту іноземною мовою; знаходити потрібну інформацію про світ іноземними мовами; створювати іноземною мовою інформацію про минуле й сучасні суспільні (зокрема культурні) процеси; спілкуватися з однолітками, які представляють різні країни, для взаємообміну знаннями з історії. **Ставлення:** інтерес до історії культурного, економічного й суспільно-політичного життя країн регіону, Європи і світу. **Навчальні ресурси:** іншомовні науково-популярні публікації, адаптовані художні твори іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення минулого й сучасних суспільних подій, явищ і процесів; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, вчинків; використовувати статистичні матеріали у вивченні історії. **Ставлення:** прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин і можливих шляхів розв’язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем. **Навчальні ресурси:** джерела із статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя людини в окремі історичні періоди; розкривати зміст і значення господарських, промислових, наукових і науково-технічних революцій, вплив на суспільне життя технологій, технічних винаходів і наукових теорій. **Ставлення:** сталий інтерес до науково-технічного прогресу та здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи. **Навчальні ресурси:** матеріали про розвиток природничих наук у різні історичні періоди.

	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання. **Ставлення:** дотримання визначених норм поведінки і моральних правил у роботі з соціальною інформацією, зокрема дотримання авторського права. **Навчальні ресурси:** публікації на історичну, соціально-політичну тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні навчальні цілі в соціальній сфері й галузі знань про минуле; аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати джерела соціальної та історичної інформації; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості й досвід. **Ставлення:** розуміння соціальної ролі освіти в минулому й тепер, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими. **Навчальні ресурси:** матеріали, в яких відображено алгоритми опрацювання інформації соціального та історичного змісту.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** використовувати досвід пізнання історії для вибору дієвих життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід та уроки минулого; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги і ризики, вести перемовини, працювати самостійно і в групі; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проекти (зокрема дослідницько-пошукового характеру), представляти їх результати. **Ставлення:** готовність використовувати досвід історії для самопізнання й досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання етичних норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що несуть ризики, ґрунтований на досвіді минулого і сучасного соціального життя. **Навчальні ресурси:** біографії історичних постатей.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** критично аналізувати джерела масової інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам впливу; знаходити переконливі

		історичні приклади вирішення конфліктів; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний і чужий, зокрема взятий з історії, досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, що знає права людини і вміє їх захищати; ухвалювати зважені рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади і суспільства, використовуючи знання з історії та інших соціальних дисциплін; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати проекти екологічного, соціального характеру. **Ставлення:** ідентифікування себе як особистості й члена світової спільноти; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги і підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного й інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття і ставлення до життєвої позиції іншого; волонтерство, підтримка громадських проектів та ініціатив. **Навчальні ресурси:** міжнародні правові акти, біографії історичних постатей, сучасна публіцистика.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** образно мислити та уявляти; інтерпретувати твори мистецтва; сприймати багатокультурність світу; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогоденні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації. **Ставлення:** свідоме збереження і розвиток власної національної культури, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки світової культури; відкритість до міжкультурного діалогу. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва, творчі проекти, заняття в музеях, галереях.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно практикувати фізичну діяльність, демонструвати рухові вміння й навички з фізичної культури та

		використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. **Ставлення:** відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії. **Навчальні ресурси:** моделювання ситуацій впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; матеріали щодо забезпечення умов добробуту, здоров'я і безпеки; інформація про історію розвитку спорту у світі.
Людина і світ	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** доступно і переконливо висловлювати власну думку, використовувати можливості мови для розкриття тем громадянської освіти; розпізнавати мовні засоби впливу, володіти техніками переконування; вести аргументовану полеміку на відповідну тематику; читати й розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою першоджерела, авторські наукові публікації; створювати українською мовою (усно і письмово) тексти громадянознавчої тематики. **Ставлення:** повага до української як державної / рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; толерантне ставлення до плюралізму думок. **Навчальні ресурси:** доповідь, виступ, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти наукові публікації та художні твори громадянознавчого змісту іноземною мовою; знаходити та створювати потрібну інформацію про світ іноземними мовами; спілкуватися з однолітками, які представляють різні країни, для обміну думками із суспільної тематики. **Ставлення:** інтерес до всіх сфер життєдіяльності суспільства України, Європи і світу. **Навчальні ресурси:** підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення сучасних суспільно-політичних та економічних подій, явищ і процесів; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік,

		таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки; використовувати статистичні матеріали у вивченні питань громадянської освіти. **Ставлення:** усвідомлення варіативності та значущості математичних методів у розв’язанні сучасних соціальних, політичних, економічних проблем і задач. **Навчальні ресурси:** розв'язування математичних задач, обов’язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати та оцінювати вплив винаходів, науково-технічного прогресу та нанотехнологій на природне середовище життя людини. **Ставлення:** відповідальність за ощадне використання природних ресурсів, екологічний стан у місцевій громаді, в Україні й світі; готовність до розв'язання проблем, пов’язаних зі станом довкілля та сталим розвитком. **Навчальні ресурси:** складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати цифрові технології для пошуку потрібної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; досліджувати суспільні проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах; створювати мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією у процесі аналізу повідомлень мас-медіа; виявляти джерела та авторів інформації, робити коректні посилання. **Ставлення:** повага до прав людини в роботі з інформацією, дотримання авторського права. **Навчальні ресурси:** публікації на соціально-правову тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні навчальні цілі, розвивати навички самоосвіти; аналізувати процес свого навчання, відстежувати інновації в науково-освітньому просторі; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості й досвід, набувати нових компетентностей залежно від власних та суспільних потреб. **Ставлення:** розуміння соціальної ролі освіти, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими, готовність до інновацій. **Навчальні ресурси:** моделювання власної освітньої траєкторії.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** обирати дієві життєві стратегії; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної діяльності; працювати для загального блага громади;

		генерувати нові ідеї, оцінювати переваги й ризики, вести перемовини, бути соціально мобільною, адаптивною, комунікабельною, відповідальною людиною. **Ставлення:** відповідальність за ухвалення виважених рішень щодо діяльності в суспільстві, ділова етика та чесність конкуренції. **Навчальні ресурси:** завдання підприємницького змісту.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння**: активно слухати та спостерігати, брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість та соціальну активність, брати участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ: політику, право, права людини, культуру, релігію, історію, мас-медіа, економіку тощо. **Ставлення:** повага до людської гідності, до прав людини, визнання цінності демократії, справедливості, рівності й верховенства права; емпатія, відповідальність, активна громадянська позиція. **Навчальні ресурси:** завдання соціального змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації. **Ставлення:** визнання цінності культурного багатоманіття; відкритість до інших культур, переконань та світогляду інших людей, повага і толерантність. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва; тексти, що містять описи творів мистецтва; дослідницькі проекти.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту й безпеки людини; вести активний спосіб життя, демонструвати рухові вміння й навички з фізичної культури та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. **Ставлення:** домінування гуманістичних принципів у світоглядній структурі суспільства, охорона навколишнього середовища, здоровий спосіб життя, відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового

		способу життя.
Правознавство / Основи правознавства	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні можливості мови для опису юридично значимих подій, реагувати мовними засобами на правові явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською мовою нормативно-правові акти, авторські публікації на правові теми. **Ставлення:** повага до української як державної і рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації правового характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей. **Навчальні ресурси:** доповідь, виступ, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти науково-популярні, офіційні публікації правового змісту іноземною мовою; знаходити потрібну інформацію про право іноземними мовами; створювати іноземною мовою інформацію про правові процеси в Україні; спілкуватися з однолітками, які представляють різні країни, для взаємообміну знаннями з правознавства. **Ставлення:** інтерес до правових процесів та життя країн регіону, Європи і світу. **Навчальні ресурси:** іншомовні науково-популярні та офіційні публікації, нормативно-правові акти іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення юридично значимих подій, правових явищ і процесів; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, вчинків; використовувати статистичні матеріали у вивченні правознавства. **Ставлення:** прагнення обирати раціональні способи пояснення юридично значимих подій та правових явищ і можливих шляхів розв’язання сучасних проблем у побудові правової держави. **Навчальні ресурси:** джерела із статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя людини; розкривати зміст і значення господарських, промислових, наукових і науково-технічних революцій, вплив на суспільне життя технологій, технічних

		винаходів і наукових теорій. **Ставлення:** сталий інтерес до науково-технічного прогресу та здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи. **Навчальні ресурси:** матеріали про розвиток природничих наук.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати цифрові технології для пошуку потрібної правової інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією правового змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання. **Ставлення:** дотримання визначених правових норм, вимог нормативно-правових актів у роботі з інформацією, зокрема дотримання авторського права. **Навчальні ресурси:** нормативно-правові акти, публікації на правову тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні навчальні цілі в соціальній сфері й галузі правових знань; аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати джерела правової інформації; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості й досвід. **Ставлення:** розуміння соціальної ролі освіти, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими. **Навчальні ресурси:** матеріали, у яких відображено алгоритми опрацювання інформації соціального та правового змісту.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** використовувати досвід пізнання для вибору дієвих життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги і ризики, вести перемовини, працювати самостійно і в групі; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проекти (зокрема дослідницько-пошукового характеру), представляти їх результати. **Ставлення:** готовність використовувати правові знання для самопізнання й

		досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання правих норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що несуть ризики, ґрунтований на вимогах нормативно-правових актів. **Навчальні ресурси:** нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** критично аналізувати джерела масової інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам впливу; знаходити приклади вирішення конфліктів, рішення компетентних органів; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний і чужий досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, громадянином правової держави, що знає права людини і вміє їх захищати; ухвалювати зважені рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади і суспільства, використовуючи знання з правознавства; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати проекти правового, соціального характеру. **Ставлення:** ідентифікування себе як особистості й громадянина України; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги й підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного й інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття і ставлення до життєвої позиції іншого; волонтерство, підтримка громадських проектів та ініціатив. **Навчальні ресурси:** Конституція України, міжнародні правові акти, нормативно-правові акти України.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** образно мислити та уявляти; інтерпретувати твори мистецтва; розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури; осмислювати твори мистецтва в правовому контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток держави. **Ставлення:** свідоме збереження і розвиток власної національної культури, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української і світової культури; відкритість до міжкультурного діалогу.

		Навчальні ресурси: твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини. **Ставлення:** відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії. **Навчальні ресурси:** соціальні / екологічні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на права, здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації проектів щодо добробуту, здоров'я і безпеки.
Основи економічної теорії / Економічна теорія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (текст, таблиці, діаграми, графіки); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти економічних задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні економічну термінологію, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникати невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на економічну тематику; поповнювати словниковий запас економічними термінами. **Ставлення:** розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань; критичне сприймання інформації економічного та суспільно-політичного характеру. **Навчальні ресурси:** означення економічних понять, формулювання властивостей та ознак економічних явищ, доповідь, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** здійснювати спілкування в межах економічних сфер, тем і ситуацій, визначених навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до

		поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб. **Ставлення:** критична оцінка економічної інформації та використання її для різних потреб; висловлення своїх думок, почуттів та ставлень; ефективна взаємодія з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування. **Навчальні ресурси:** підручники з економічної теорії, економічні словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати взаємозв’яки між реальними об’єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, економічними тощо); розв’язувати економічні задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних економічних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. **Ставлення:** усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів. **Навчальні ресурси:** розв'язування математичних задач, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на економічне життя людини та суспільства в окремі історичні періоди; розкривати зміст і значення господарських, промислових, наукових і науково-технічних революцій, вплив на суспільне життя технологій, технічних винаходів і наукових теорій. **Ставлення:** сталий інтерес до науково-технічного прогресу та здобутків природничих наук як засобів задоволення необмежених потреб суспільства в умовах обмеженості виробничих ресурсів; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті, долучатись до світової концепції сталого розвитку. **Навчальні ресурси:** складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.

	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** структурувати економічні дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання економічної задачі; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. **Ставлення:** критичне осмислення економічної інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування економічних задач. **Навчальні ресурси:** публікації на економічну та соціально-політичну тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні цілі в соціально-економічній діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати його помилковість. **Ставлення:** усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових економічних знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. **Навчальні ресурси:** моделювання власної освітньої траєкторії.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** генерувати нові економічні ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні економічні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності й точності з метою вибору найкращого економічного рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання різних життєвих завдань. **Ставлення:** ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. **Навчальні ресурси:** завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати

		свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. **Ставлення:** ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. **Навчальні ресурси:** завдання соціально-економічного змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні текстів, схем. **Ставлення:** культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу економіки на людську культуру та розвиток суспільства. **Навчальні ресурси:** творчі проекти, економічні моделі.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв’язку економічної теорії та екології; ощадне та бережливе ставлення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; власна думка та позиція щодо вирішення питань забезпечення сталого розвитку суспільства. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти математичних задач

		(усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні математичну термінологію, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; поповнювати словниковий запас. **Ставлення:** розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань. **Навчальні ресурси:** означення понять, формулювання властивостей, доведення теорем.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** спілкуватися іноземною мовою з використанням числівників, математичних понять і найуживаніших термінів; ставити запитання, формулювати проблему; зіставляти математичний термін чи буквене позначення з його звучанням в іноземній мові, правильно використовувати математичні терміни в повсякденному житті. **Ставлення:** усвідомлення важливості вивчення іноземних мов для розуміння математичних термінів та позначень, пошуку інформації в іншомовних джерелах. **Навчальні ресурси:** тексти іноземною мовою з використанням статистичних даних, математичних термінів.
	Математична компетентність	**Уміння:** оперувати числовою інформацією, геометричними об’єктами на площині та в просторі; встановлювати відношення між реальними об’єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв’язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. **Ставлення:** усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших дисциплін. **Навчальні ресурси:** розв'язування математичних задач, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі і які можна розв’язати засобами математики; будувати та досліджувати математичні моделі природних явищ і процесів. **Ставлення:** усвідомлення важливості математики як універсальної мови науки, техніки та технологій.

		Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. **Ставлення:** критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості ІКТ для ефективного розв'язування математичних задач. **Навчальні ресурси:** візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати його помилковість. **Ставлення:** усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. **Навчальні ресурси:** моделювання власної освітньої траєкторії.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності й точності з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. **Ставлення:** ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. **Навчальні ресурси:** задачі підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінbювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати

		свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в різних життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль у командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет, користуючись математичними методами; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись, зокрема, і на математичні дані. **Ставлення:** ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. **Навчальні ресурси:** задачі соціального змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** здійснювати необхідні розрахунки для встановлення пропорцій, відтворення перспективи, створення об'ємно-просторових композицій; унаочнювати математичні моделі, зображати фігури, графіки, рисунки, схеми, діаграми. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку математики та культури на прикладах з архітектури, живопису, музики та ін.; розуміння важливості внеску математиків у загальносвітову культуру. **Навчальні ресурси:** математичні моделі в різних видах мистецтва.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі статистичних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку математики та екології на основі статистичних даних; ощадне та бережливе ставлення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; дотримання власної думки та позиції щодо зловживань алкоголем, нікотином тощо. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, задачі соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.

Хімія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** використовувати в мовленні хімічні терміни, поняття, символи, сучасну українську наукову термінологію і номенклатуру; формулювати відповідь на поставлене запитання; аргументовано описувати хід і умови проведення хімічного експерименту; обговорювати результати дослідження і робити висновки; брати участь в обговоренні питань хімічного змісту, чітко, зрозуміло висловлювати свою думку; складати усне і письмове повідомлення на хімічну тему, виголошувати його. **Ставлення:** шанувати наукову термінологію в українській мові; критично ставитись до повідомлень хімічного змісту в медійному просторі; популяризувати хімічні знання. **Навчальні ресурси:** підручники і посібники, науково-популярна і художня література, електронні освітні ресурси; навчальні проекти та презентування їхніх результатів.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати й розуміти іншомовні навчальні й науково-популярні тексти хімічного змісту; створювати тексти повідомлень із використанням іншомовних джерел; читати іноземною мовою і правильно використовувати хімічну номенклатуру; пояснювати і використовувати іншомовну хімічну термінологію. **Ставлення:** зацікавлення й оцінювання інформації хімічного змісту іноземною мовою; здатність розмовляти на хімічні теми із зацікавленими носіями іноземних мов. **Навчальні ресурси:** медійні і друковані джерела іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** застосовувати математичні методи для розв’язування хімічних завдань; використовувати логічне мислення, зокрема для розв’язування розрахункових і експериментальних задач, просторову уяву для складання структурних формул і моделей речовин; будувати і тлумачити графіки, схеми, діаграми, складати моделі хімічних сполук і процесів. **Ставлення:** усвідомлення необхідності математичних знань для розв’язування наукових і технологічних хімічних проблем. **Навчальні ресурси:** навчальні завдання на виконання обчислень за хімічними формулами і рівняннями реакцій; представлення інформації в числовій чи графічній формах за результатами хімічного експерименту та виконання

		навчальних проектів.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати природні явища, процеси в живих організмах і технологічні процеси на основі хімічних знань; формулювати, обговорювати й розв’язувати проблеми природничо-наукового характеру; проводити досліди з речовинами з урахуванням їхніх фізичних властивостей; виконувати експериментальні завдання і проекти, використовуючи знання з інших природничих предметів; правильно використовувати сучасні прилади і матеріали; визначати проблеми довкілля, пропонувати способи їх вирішення; досліджувати природні об'єкти. **Ставлення:** усвідомлення значення природничих наук для пізнання матеріального світу, внеску видатних учених у розвиток природничих наук; оцінка значення природничих наук і технологій для сталого розвитку суспільства; висловлення суджень щодо природних явищ із погляду сучасної природничо-наукової картини світу. **Навчальні ресурси:** навчальне обладнання і матеріали, засоби унаочнення; міжпредметні контекстні завдання; інформаційні й аналітичні матеріали з проблем стану довкілля, ощадного використання природних ресурсів і синтетичних матеріалів; інформаційні матеріали про сучасні досягнення науки і техніки; патентні бази даних про винаходи.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати сучасні пристрої для пошуку хімічної інформації, її оброблення, збереження і передавання; створювати інформаційні продукти хімічного змісту; дотримування авторського права, етичних принципів поводження з інформацією; усвідомлення необхідності екологічних методів та засобів утилізації цифрових пристроїв. **Ставлення:** критично співставляти і оцінювати хімічну інформацію з різних інформаційних ресурсів. **Навчальні ресурси:** електронні освітні ресурси (бази даних про речовини та їхні характеристики); віртуальні хімічні лабораторії.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** організовувати самоосвіту з хімії: визначати мету, планувати, добирати необхідні засоби; спостерігати за хімічними перетвореннями в об’єктах та проводити хімічний експеримент; виконувати навчальні проекти хімічного й екологічного змісту.

		Ставлення: зацікавлення подіями в хімічній науці та технології, новими речовинами і матеріалами, їх застосуванням; прагнення до самовдосконалення; осмислення результатів самостійного вивчення хімії; розуміння перспективи власного розвитку упродовж життя, пов'язаного із хімічними знаннями. **Навчальні ресурси:** медійні джерела, дидактичні засоби навчання.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** виробляти власні цінності, ставити цілі, діяти задля їх досягнення, спираючись на хімічні знання; залучати партнерів до виконання спільних проектів з хімії; виявляти здатність до роботи в команді, бути ініціативним/ініціативною, генерувати ідеї, брати відповідальність за прийняття рішень, вести діалог задля досягнення спільної мети під час виконання хімічного експерименту і навчальних проектів. **Ставлення:** віра в себе, у можливості команди і власні; виважене ставлення до вибору майбутнього напряму навчання, пов’язаного з хімією; готовність до змін та інновацій. **Навчальні ресурси:** література про успішних винахідників і підприємців; зустрічі з успішними людьми; бізнес-тренінги, екскурсії на сучасні підприємства.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** розуміти і дотримуватися встановлених державою законів і правил щодо збереження довкілля; співпрацювати з іншими у процесі реалізацією соціально значущих проектів, що передбачають використання хімічних знань; працювати в групі зацікавлених людей, співпрацювати з іншими групами, залучати широку громадськість до розв’язування проблем збереження довкілля. **Ставлення:** виявлення патріотичних почуттів до України, любові до малої батьківщини; дотримання загальновизнаних моральних принципів і цінностей і готовність відстоювати ці принципи й цінності; виявлення зацікавленості в демократичному налаштуванні оточення й екологічному облаштуванні довкілля; оцінювання необхідності сталого розвитку як пріоритету міжнародного співробітництва; пошанування розмаїття думок і поглядів, а також внеску видатних українців, зокрема вчених-хіміків. **Навчальні ресурси:** навчальні і соціальні проекти, тренінги.
	Обізнаність і самовираження у сфері	**Уміння:** використовувати сучасні хімічні засоби і матеріали для втілення художніх ідей і виявлення власної творчості; пояснювати взаємозв’язок

	культури	мистецтва і хімії. **Ставлення:** поцінування вітчизняної і світової культурної спадщини, до якої належать наука і мистецтво. **Навчальні ресурси:** твори образотворчого мистецтва, музичні й літературні твори як ілюстрації до вивчення хімічних явищ; контекстні завдання; синхроністична таблиця.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки у природі і її цілісність; використовувати хімічні знання для пояснення користі і шкоди здобутків хімії і хімічної технології для людини і довкілля; облаштовувати власне життєве середовище без шкоди для себе, інших людей і довкілля; дотримуватися здорового способу життя; безпечно поводитись із хімічними сполуками і матеріалами в побуті; брати участь у реалізації проектів, спрямованих на поліпшення стану довкілля завдяки досягненням хімічної науки; дотримуватися правил екологічно виваженої поведінки в довкіллі. **Ставлення:** підтримка й утілення на практиці концепції сталого розвитку суспільства; розуміння важливості гармонійної взаємодії людини і природи; відповідальне й ощадне ставлення до використання природних ресурсів як джерела здоров'я і добробуту та безпеки людини і спільноти; оцінка екологічних ризиків і готовність до розв'язування проблем довкілля, використовуючи знання з хімії. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти; якісні й кількісні задачі екологічного змісту.
Фізика і астрономія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** спілкуватися на фізичні теми сучасною науковою мовою з використанням усталених фізичних й астрономічних термінів та понять; чітко та однозначно формулювати судження та аргументувати їх; налагоджувати комунікації у процесі вирішення навчальних завдань та виконання проектів; чітко та стисло викладати основний фізичний та астрономічний зміст питань у письмовій формі; готувати та представляти повідомлення, доповіді та реферати, презентувати результати проектної діяльності. **Ставлення:** усвідомлення та відзначати ролі вітчизняної науки та її видатних представників; поцінування наукової термінології української мови; об'єктивна оцінка інформаційних наукових нової, зокрема з найбільш актуальних напрямів

		сучасної фізичної та астрономічної науки. **Навчальні ресурси:** підручники та посібники, електронні освітні ресурси, віртуальні лабораторії.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** оперувати найбільш уживаними в міжнародній практиці фізичними та астрономічними термінами; користуватися іншомовними джерелами як додатковими під час виконання навчальних завдань та проектів; представляти результати проектної діяльності в міжнародному науковому та освітньому просторі; брати участь у міжнародних фізичних та астрономічних конкурсах; обговорювати науково-навчальні проблеми з використанням інформаційних ресурсів з учнями інших країн. **Ставлення:** оцінювання особливостей розвитку фізичної та астрономічної наук у світі, внеску зарубіжних учених у їх становлення та сучасні досягнення. **Навчальні ресурси:** іншомовні інформаційні джерела.
	Математична компетентність	**Уміння:** застосовувати математичний апарат для розв’язування фізичних та астрономічних задач, обґрунтування та доведення тверджень; опрацювання, інтерпретації, оцінювання результатів експериментів і спостережень; побудови графіків фізичних процесів; моделювання фізичних та астрономічних явищ у формі математичних рівнянь і співвідношень. **Ставлення:** усвідомлення важливості математичних знань як інструментарію природничих наук, необхідної умови практичної реалізації їх досягнень у техніці та технологіях. **Навчальні ресурси:** інформаційні джерела, що містять розрахункові та експериментальні завдання з фізики та астрономії.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати явища природи, розуміти принцип дії та будову сучасної техніки, приладів та обладнання на основі фізичних та астрономічних знань; характеризувати роль фізичних і астрономічних знань у формуванні природничо-наукової картини світу; планувати та реалізовувати фізичні та астрономічні спостереження й експерименти, фіксувати та опрацьовувати й правильно інтерпретувати та оцінювати їх результати; добирати методи та засоби дослідження природних явищ, адекватні поставленим завданням. **Ставлення:** усвідомлення значення фізики й астрономії для дослідження навколишнього світу; оцінка сучасних досягнень природничих наук та перспективи їх подальшого розвитку; виявлення інтересу до актуальних проблем

		сучасного природознавства; формулювання оціночних суджень та можливих шляхів вирішення науково-освітніх завдань. **Навчальні ресурси:** сучасна наукова-популярна інформація; матеріали та результати конкурсів дослідницьких робіт; навчальне обладнання.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати інформаційні системи для швидкого та цілеспрямованого пошуку інформації; визначати можливі джерела інформації, відбирати необхідну інформацію, оцінювати, аналізувати, перекодовувати інформацію; користуватися сучасними гаджетами як інструментальними та вимірювальними засобами; працювати з віртуальними лабораторіями, програмами-симуляторами; створювати та досліджувати моделі фізичних і астрономічних явищ. **Ставлення:** дотримання етичних норм під час роботи з інформаційними ресурсами. **Навчальні ресурси:** електронні освітні ресурси та віртуальні лабораторії.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** планувати самостійне опрацювання навчального матеріалу з фізики та астрономії; визначати цілі навчальної діяльності в короткотерміновому та довготерміновому періодах; здійснювати самостійний пошук інформації з використанням різних видів джерел; виділяти головне в опрацьовуваній інформації. **Ставлення:** критична оцінка власних досягнень; усвідомлення важливості самоосвіти для успішного життя. **Навчальні ресурси:** навчальна та науково-популярна література; електронні освітні ресурси.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** приймати рішення щодо вибору найбільш оптимальних альтернатив під час вирішення навчальних завдань з фізики та астрономії; організовувати колективну роботу над виконанням навчальних проектів, розподіляти завдання між членами групи; виявляти ініціативу та відповідальність під час групової роботи над навчальними задачами; розраховувати на основі отриманих знань економічну ефективність використання побутових приладів та обладнання, альтернативних джерел енергії; пропонувати способи та засоби економії енергетичних, часових, фізичних ресурсів у навчальному процесі та побуті. **Ставлення:** утвердження рівня самооцінки, що відповідає об’єктивним результатам навчальної діяльності; співвідношення очікуваних результатів та

		необхідних для їх досягнення ресурсів; усвідомлення досяжності поставлених цілей як результату наполегливої праці; оцінювання економічної ефективності прийнятих рішень під час розв'язання навчальних та дослідницьких завдань з фізики й астрономії. **Навчальні ресурси:** література про діяльність учених-фізиків та астрономів, відкриття та виходи яких мали важливе значення для розвитку техніки і технологій та відчутний економічний ефект; інформація про використання сучасних наукових досягнень у промисловості та виробництві.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** аргументовано відстоювати свої погляди щодо вирішення навчальних задач та сприймати аргументовані пропозицій товаришів; дотримуватися принципів демократичності та відповідальності під час роботи в групі; аналізувати значення досягнень вітчизняної природничої науки для розвитку української держави, підвищення добробуту її громадян; пропонувати шляхи підвищення рівня соціального розвитку на основі сучасних фізико-астрономічних знань; працювати в соціальних проектах. **Ставлення:** оцінювання ролі вітчизняної фізичної та астрономічної науки в розвитку людства; усвідомлення пріоритетності загальнолюдських цінностей та соціальних інтересів при вирішенні наукових, економічних та технологічних проблем. **Навчальні ресурси:** навчальні і соціальні проекти.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** визначити роль фізики та астрономії у становленні загальнолюдської культури; пояснювати взаємовплив природничих наук та образотворчого, музичного, літературного мистецтва; наводити приклади творчої діяльності видатних українських та зарубіжних учених-фізиків і астрономів у різноманітних галузях культури та мистецтва. **Ставлення:** усвідомлення історичної єдності процесу розвитку природничої науки та культури людської цивілізації. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва, бібліографічні матеріали про життя та діяльність учених-фізиків та астрономів.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** визначати чинники, які порушують екологічну рівновагу в природі та побуті; дотримуватися правил безпеки життєдіяльності в навчальному процесі та побуті; використовувати отримані знання для зменшення негативного впливу сучасної техніки та технології на себе та оточуючих, забезпечення здорового

		способу життя; правильно утилізовувати побутові відходи та відпрацьовані джерела енергії і світла, несправні пристрої; долучатися до заходів і проектів щодо відновлення довкілля; дотримуватися правил екологічної поведінки. **Ставлення:** усвідомлення актуальності екологічних проблем у сучасному світі та необхідності їх невідкладного вирішення; використання знання з фізики й астрономії для оцінки екологічні загрози та ефективність різних способів їх подолання; виявляти готовності практичними діями (через участь у проектах, житті громади) сприяти вирішенню екологічних проблем вулиці, міста, країни. **Навчальні ресурси:** дидактичні матеріали екологічного змісту.
Географія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** усно й письмово тлумачити географічні поняття, факти явища; обговорювати проблеми географічного змісту. **Ставлення:** усвідомлення значущості здобутків географії як науки, зокрема пошанування досягнень українських учених; розуміння важливості використання мови для подолання конфліктів і вирішення проблем у світі й Україні зокрема. **Навчальні ресурси:** навчальні, науково-популярні, художні тексти про природу та дослідження в галузі природничих наук, усні / письмові презентації їх результатів.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації природничого-географічного змісту; описувати іноземними мовами, аналізувати та оцінювати роль природничо-географічних явищ у сучасному світі; доречно використовувати природничо-географічні поняття та найуживаніші терміни в усних чи письмових текстах. **Ставлення:** виявлення зацікавленості інформацією географічно змісту іноземною мовою; розуміння важливості використання іноземної мови у вирішенні проблем довкілля на міжнародному рівні; усвідомлення того, що знання іноземних мов надає ширші можливості у пізнанні природи, навколишнього і географічного середовища; виявлення інтересу до досягнень природничо-географічних наук у різних країнах світу. **Навчальні ресурси:** медійні і друковані джерела іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** застосовувати математичні методи для розв’язання географічних задач, природознавчих проблем; розуміти і використовувати математичні моделі природничо-географічних явищ і процесів.

		Ставлення: усвідомлення значення і варіативності математичних методів у розв’язанні природничо-географічних проблем. **Навчальні матеріали:** статистичні дані, діаграми, моделі.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** застосовувати знання і критичне мислення у розв'язанні соціальних і особистісно значущих практичних і пізнавальних проблем; прогнозувати вплив географічної науки на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; застосовувати набуті знання для адекватної (відповідальної) поведінки в довкіллі. **Ставлення:** оцінювання можливостей географічної науки для забезпечення сталого розвитку; відчуття радості від пізнання світу; переконання щодо власної причетності до виникнення й вирішення проблем, пов’язаних зі станом довкілля. **Навчальні матеріали:** ситуативні вправи географічного змісту на вирішення проблем стану довкілля, щодо біорізноманіття, ощадного використання природних ресурсів тощо.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** створювати інформаційні продукти (мультимедійна презентація тощо) географічного спрямування; шукати, обробляти і зберігати інформацію географічного характеру, критично оцінюючи її. **Ставлення:** дотримання авторського права, етичних принципів поводження з інформацією; усвідомлення необхідності екологічних методів та засобів утилізації цифрових пристроїв. **Навчальні ресурси:** інтернет, гаджети.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** організовувати й оцінювати свою навчально-пізнавальну діяльність, зокрема самостійно чи в групі планувати і проводити спостереження та дослідження; ставити перед собою цілі й досягати їх; вибудовувати власну траєкторію розвитку впродовж життя. **Ставлення:** допитливість і спостережливість; готовність до інновацій; позитивне емоційне сприйняття власного розвитку; отримання задоволення від інтелектуальної діяльності. **Навчальні ресурси:** актуальні інструменти навчально-пізнавальної діяльності, довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки.
	Ініціативність і	**Уміння:** генерувати ідеї й ініціативи щодо проектної, конструкторської та

	підприємливість	винахідницької діяльності, ефективного використання природних ресурсів; прогнозувати вплив природничо-географічних наук на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; нівелювати ризики і використовувати можливості для створення цінностей для себе та інших у довкіллі; керувати групою (надихати, переконувати й залучати до діяльності, зокрема природоохоронної). **Ставлення:** активність, відповідальність за ухвалення виважених рішень щодо діяльності в довкіллі, під час реалізації проектів і дослідницьких завдань. **Навчальні ресурси:** приклади успішних бізнес-проектів у галузі новітніх технологій, екскурсії на новітні підприємства, зустрічі з успішними підприємцями, ситуативні завдання щодо розрахунку економії сімейного бюджету.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** працювати в команді під час виконання географічних проектів; відстоювати свою позицію в дискусії, конструктивно спілкуватися, аналізувати свої та чужі помилки; ефективно співпрацювати з іншими над реалізацією різноманітних проектів, залучаючи родину, місцеву громаду та ширшу спільноту. **Ставлення:** усвідомлення себе громадянином України; громадянська відповідальність за стан розвитку місцевої громади, країни; толерантне ставлення до точки зору іншої особи; пошанування внеску кожного / кожної в досягнення команди; оцінювання внеску українських та іноземних учених і винахідників у суспільний розвиток; розуміння відповідальності за використання досягнень природничо-географічних наук задля безпеки суспільства. **Навчальні ресурси:** кооперативне навчання, партнерські технології, проекти.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** сприймати красу природи у всьому розмаїтті її явищ і об’єктів; розуміти її інтерпретацію у творах мистецтва; пояснювати наукове підґрунтя мистецтва з природничої точки зору. **Ставлення:** усвідомлення своєї національної ідентичності й причетності до світової культури; значимості для розвитку різних видів мистецтва здобутків природничих наук; розуміння гармонійної взаємодії людини і природи. **Навчальні ресурси:** музичні твори для вивчення акустики і фізіології слуху, кінематика і балет, поезія як ілюстрація до вивчення явищ і процесів природи, твори образотворчого мистецтва і фізіологія зору, оптика, особливості вищої

		нервової діяльності.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** прогнозувати наслідки своєї поведінки в природі; застосовувати набутий досвід задля збереження власного здоров’я та здоров’я інших; оцінювати позитивний потенціал та ризики використання надбань природничих наук, техніки і технологій для добробуту людини і безпеки довкілля. **Ставлення:** турбота про здоров’я своє та інших людей; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров’я, добробуту та безпеки людини і спільноти; усвідомлення важливості ощадного природокористування; готовність брати участь у природоохоронних заходах. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти здоров'язбережувального та екологічного спрямування , екскурсії.
Біологія і екологія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** використовувати в мовленні наукові терміни, поняття, символи, сучасну українську наукову термінологію і номенклатуру; формулювати відповідь на поставлене запитання; аргументовано описувати хід і умови проведення дослідження; вступати у науковий диспут за результатами дослідження; брати участь в обговоренні питань наукового змісту, чітко, зрозуміло й образно висловлювати свою думку; писати есе на наукові та науково-популярні теми; робити презентації та виступи з доповіддю. **Ставлення:** поцінуваня наукової української мови; застосоування критичного мислення при сприйнятті повідомлень наукового характеру в медійному просторі; популяризація наукові знання. **Навчальні ресурси:** підручники і посібники, науково-популярна і художня література, електронні освітні ресурси; дослідницькі проекти та презентації їх результатів.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати й розуміти іншомовні навчальні й науково-популярні тексти; створювати тексти повідомлень з використанням іншомовних джерел; читати іноземною мовою і тлумачити номенклатуру IUPAC, використовувати назви SI; пояснювати наукову термінологію іншомовного походження. **Ставлення:** критичне ставлення до повідомлень про наукові дослідження в медіа, перевірка інформації через міжнародні наукові ресурси.

		Навчальні ресурси: медійні і друковані джерела іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** застосовувати математичні методи для створення моделей явищ, процесів та систем; застосовувати логічне мислення, зокрема для формування причинно-наслідковихзв'язків, просторову уяву для побудови моделей атомів, молекул, клітин, органів, організмів та екологічних систем; будувати і тлумачити графіки, схеми, діаграми. **Ставлення:** усвідомлення необхідності математичних знань для розв'язування наукових і технологічних проблем. **Навчальні ресурси:** навчальні завдання на виконання приблизних обчислень; представлення інформації в цифровій чи графічній формах.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** використовувати науковий метод пізнання; планувати та проводити експеримент; аналізувати результати дослідження, робити висновки; пояснювати природні явища, процеси в живих організмах на основі наукових знань, теорій, концепцій; формулювати й обговорювати проблеми науково-природничого характеру; використовувати за призначенням сучасні прилади і матеріали; визначати екологічні проблеми. **Ставлення:** усвідомлювати значення природничих наук для пізнання матеріального світу; розуміти наукове значення основних природничо-наукових понять, законів, теорій, внесок видатних вітчизняних учених у розвиток природничих наук; оцінювати значення природничих наук для сталого розвитку суспільства; висловлювати судження про природні явища з погляду сучасної природничо-наукової картини світу. **Навчальні ресурси:** навчальне обладнання і матеріали, засоби унаочнення; міжпредметні інтегровані задачі; історія провідних технологічних компаній світу та України; інформаційні й аналітичні матеріали з проблем стану довкілля, ощадного використання природних ресурсів і синтетичних матеріалів; інформаційні матеріали про сучасні досягнення науки і техніки.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати сучасну техніку для пошуку інформації, її оброблення, збереження і передавання; створювати медійні продукти наукового та науково-популярного профілю. **Ставлення:** критична оцінка наукової та науково-популярної інформації з різних

		джерел; дотримування авторського права, етичних принципів поводження з інформацією. **Навчальні ресурси:** електронні освітні ресурси; віртуальні лабораторії та атласи.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** самостійно оцінювати свій рівень знань та вмінь з природничих дисциплін; порівнювати свою сферу знань зі сферою знань людства; передбачати, які навички будуть потрібні в професійній діяльності; складати плани розвитку та дотримуватися їх. **Ставлення:** виявлення допитливості щодо нових технологій та наукових досліджень; прагнення постійного розвитку; рефлексія щодо рівня власних досягнень та результатів; розуміння перспективи власного розвитку впродовж життя. **Навчальні ресурси:** медійні джерела, дидактичні засоби навчання.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** визначати потреби людей; створювати цінність та доносити інформацію про неї до оточуючих; залучати партнерів до виконання спільних проектів; виявляти ініціативність до роботи в команді, генерувати ідеї, брати відповідальність за прийняття рішень, вести діалог задля досягнення спільної мети під час виконання досліджень і навчальних проектів. **Ставлення:** віра в себе, у власні можливості; готовніть до змін та інновацій. **Навчальні ресурси:** література про успішних винахідників, учених та підприємців; зустрічі з успішними людьми; бізнес-тренінги, екскурсії на сучасні підприємства.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** співпрацювати з іншими над реалізацією соціально значущих проектів, що передбачають використання наукових знань; працювати в групі зацікавлених людей, співпрацювати з іншими групами, залучати ширшу громадськість до розв’язування проблем збереження довкілля. **Ставлення:** активна громадянська позиція; виявлення патріотичних почуттів до України, любові до малої батьківщини; дотримування моральних принципів і цінностей; готовність відстоювати ці принципи і цінності; виявлення зацікавленості в демократичному облаштуванні оточення й екологічному облаштуванні довкілля; оцінка необхідності сталого розвитку як пріоритету

		міжнародного співробітництва; пошанування розмаїття думок і поглядів; оцінювання внеску видатних українців, зокрема вчених, у суспільний розвиток. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, тренінги.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** використовувати сучасні технології та матеріали для втілення художніх ідей і виявлення власної творчості; пояснювати взаємозв’язок мистецтва і науки. **Ставлення:** поцінування вітчизняної і світової культури, до якої належать наука, філософія та мистецтво. **Навчальні ресурси:** витвори українського та світового мистецтва як ілюстрація досягнення певних технологій; контекстні завдання; синхроністична таблиця.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** розуміти як побудований людській організм, взаємозв'язок між навколишнім середовищем та процесами в нашому тілі; дотримуватися здорового способу життя; усвідомлювати причинно-наслідкові зв’язки у природі і її цілісність; використовувати наукові знання для пояснення користі та шкоди здобутків технологій для людини і довкілля; влаштовувати власне життєве середовище без шкоди для себе, інших людей і довкілля; безпечно поводитись із хімічними сполуками і матеріалами в побуті; брати участь у реалізації проектів, спрямованих на поліпшення стану довкілля завдяки досягненням науки; дотримуватися правил екологічно виваженої поведінки в довкіллі. **Ставлення:** підтримка й утілення на практиці концепції сталого розвитку суспільства; розуміня важливості гармонійної взаємодії людини і природи; відповідальне й ощадне ставлення до використання природних ресурсів як джерела здоров’я і добробуту та безпеки людини і спільноти; оцінка екологічних ризиків і готовність до розв’язування проблем довкілля, використовуючи знання з природничих наук. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти; якісні й кількісні задачі екологічного змісту.
Фізична культура	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** правильно використовувати термінологічний апарат, спілкуватися в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою і спортом, за допомогою спілкування розв’язувати конфлікти, популяризувати ідеї фізичної культури і спорту. **Ставлення:** усвідомлення ролі фізичної культури для гармонійного розвитку

		особистості, пошанування національних традицій у фізичному вихованні, українському спортивному русі. **Навчальні ресурси:** інформація про історію спортивного руху в Україні та українську спортивну термінологію.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** за допомогою іноземної мови спілкуватися про фізичну культуру, її значення для самореалізації людини, писати тексти іноземною мовою про власні спортивні захоплення, шукати інформацію в іноземних джерелах про ефективні оздоровчі програми, спортивні новини. **Ставлення:** усвідомлення ролі іноземної мови як мови міжнародного спілкування у спорті. **Навчальні ресурси:** спортивні новини іноземною мовою, спортивна термінологія.
	Математична компетентність	**Уміння:** використовувати математичні методи під час занять фізичною культурою, для створення індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм, здійснення самооцінювання власного фізичного стану, вести рахунок при проведенні змагань у різних видах спорту, здійснювати підрахунок та аналізувати частоту серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень, розраховувати зусилля для досягнення мети, аналізуючи швидкість, відстань, траєкторію тощо. **Ставлення:** усвідомлення важливості математичного мислення для фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності. **Навчальні ресурси:** завдання на подолання відстані, створення меню раціонального харчування.

	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** організовувати та здійснювати туристичні мандрівки; застосовувати інноваційні технології для покращення здоров'я; виконувати різні фізичні вправи в умовах природного середовища, використовувати сили природи в процесі занять із фізичної культури. **Ставлення:** розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання екологічного довкілля як ідеального простору для реалізації фізичної активності людини, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, усвідомлення важливості бережливого природокористування. **Навчальні ресурси:** туристичні мандрівки, фізичні вправи на свіжому повітрі, засоби загартовування, сучасні фітнес-технології.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** використовувати цифрові пристрої для навчання техніки рухових навичок, фізичних вправ, оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової активності. **Ставлення:** усвідомлення впливу інформаційних та комунікаційних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності. **Навчальні ресурси:** комп'ютерні програми для корекції фізичного стану, майстер-класи з різних видів спорту, відеоуроки та відеоролики про проведення різних форм фізкультурно-оздоровчих занять.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури і спорту; досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні; розробляти індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, мотивів та потреб; шукати, аналізувати та систематизувати інформацію у сфері фізичної культури та спорту. **Ставлення:** розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення. **Навчальні ресурси:** приклади індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення, користуватися власними

		перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо). **Ставлення:** ініціативність, активність у фізкультурній діяльності, відповідальність, відвага; усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій. **Навчальні ресурси:** спортивні змагання з різних видів спорту.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** організовувати гру чи інший вид командної рухової діяльності; спілкуватися в різних ситуаціях, нівелювати конфлікти; дотримуватися правил чесної гри, поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом за рахунок ретельної підготовки, з гідністю приймати поразку, пам'ятати, що головна перемога – це перемога над собою; дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог та правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ, контролювати свій стан у процесі занять фізичною культурою. **Ставлення:** поцінування підтримки, альтернативних думок і поглядів; толерантність; розуміння зв'язку між руховою активністю та здоров'ям, свідоме ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших. **Навчальні ресурси:** командні види спорту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; удосконалювати культуру рухів. **Ставлення:** усвідомлення можливостей самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт; дотримання мовленнєвого етикету. **Навчальні ресурси:** форми фізичного виховання: спортивні свята, змагання, рухливі перерви, фізкультпаузи.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; уміти організувати гру чи інший вид рухової діяльності, спілкуватися в різних ситуаціях фізкультурно-спортивної діяльності. **Ставлення:** усвідомлення важливості дотримання санітарно-гігієнічних вимог при виконанні фізичних вправ, значення рухової активності в житті людини для покращення здоров'я, самоконтролю в процесі занять фізичною культурою, дотримуватися правил безпечної поведінки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання.

		Навчальні ресурси: форми фізичного виховання: спортивні свята, змагання, рухливі ігри.
Захист Вітчизни	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** володіти мовними ресурсами, оперуючи якими можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику; брати участь у полілогах і діалогах, вести монолог з проблемних тем, пов'язаних з військовою справою; находити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування; оцінювати комунікативну ситуацію, приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії. **Ставлення:** здатність розуміти та використовувати різні складові національної культури (традиції, звичаї, соціальні стереотипи) під час заходів військово-патріотичного виховання; усвідомлення значення військової справи для розвитку патріотичної особистості; шанування державних символів України, які концентровано виражають провідну роль нації у становленні власної держави. **Навчальні ресурси:** інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права; брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи; володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами; розуміти розмовне мовлення під час участі в міжнародних проектах, поїздках за кордон; володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуацій в мирний та воєнний час. **Ставлення:** знання звичаїв, особливостей життя в країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови; позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв та способу життя; культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість; розуміння значення іноземної мови як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування, підвищення престижу та посилення ролі України у світі; пошуки інформації в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін. **Навчальні ресурси:** новини іноземною мовою, військова термінологія

		міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав на навчально-польових заняттях, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав.
	Математична компетентність	**Уміння:** моделювати елементи бойових ситуацій та розкривати основні події в процесах ведення збройної боротьби, проводити певні розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій; розв'язувати вогневі задачі на ураження противника як процес знищення цілей вогнем з різних видів зброї; визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів; визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (пари кроків); розраховувати ведення стрільби з урахуванням дальності прямого пострілу; використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі; розраховувати бойові можливості підрозділів щодо ураження противника під час різних способів ведення бою; здійснювати підрахунок та аналіз частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень; визначати сторони горизонту за компасом та годинником, уміти надавати інформацію про своє місцезнаходження. **Ставлення:** усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнева, фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія). **Навчальні ресурси:** постановка вогневих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, життєвих показників людини, рух за азимутом.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** діяти за умов застосування противником хімічної зброї, отруйних речовин з метою збереження життя; використовувати засоби індивідуального та колективного захисту і спеціальної обробки; характеризувати надзвичайні ситуації мирного часу (землетруси, повені, пожежі, циклони); уміти діяти під час незвичайних ситуацій; дотримуватися правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами; застосовувати маскування як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману відповідно до намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій.

		Ставлення: розуміння впливу військових дій на природу; розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування; позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, вирішувати проблеми підвищення міцності деталей літаків, автомобілів, танків, підводних човнів, різних видів зброї; усвідомлення значення природних елементів у природі, які використовуються у фотоелементах, дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовується для створення снарядів та куль. **Навчальні ресурси:** вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї масового ураження.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати за допомогою технічних засобів, з використанням інформаційних технологій; використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіаконтенту; ефективно комунікувати за допомогою онлайн-комунікації в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо); здійснювати інформаційну діяльність зі збору, обробки, передачі, збереження інформації; формувати практичні навички зі стрільби по статичних та динамічних мішенях за допомогою лазерних електронних стрілецьких тренажерів; працювати з комплексними навчальними пакетами (електронними підручниками); використовувати всесвітню систему взаємосполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів. **Ставлення:** усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров’я людини, переваг та ризиків їх застосування; розуміння проблем та наслідків комп’ютерної залежності. **Навчальні ресурси:** комп’ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відеоуроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист Вітчизни», комп’ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету навчальної діяльності, застосовувати потрібні знання і обирати необхідні способи діяльності для досягнення мети; організовувати та

		планувати свою навчальну діяльність; моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати його помилковість. **Ставлення:** усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. **Навчальні ресурси:** моделювання власного освітнього напрямку з вивчення предмету.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення щодо врегулювання військових конфліктів мирним шляхом; використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення як майбутнім військовослужбовцем, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати з проблем та питань повсякденної життєдіяльності військ; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання конфліктів, дотримуватися статутних положень, правил військової ввічливості, поваги до командирів; аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини; боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психо-фізичного навантаження в складних ситуаціях, організовувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, нормативів з вогневої, тактичної прикладної фізичної підготовки та основ цивільного захисту; організовувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати недоліки в тактичних діях, планувати та реалізовувати проекти на військово-спортивну тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети). **Ставлення:** ініціативність; відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення

		важливості співпраці під час ігрових ситуацій. **Навчальні ресурси:** змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях солдата в сучасному загальновійськовому бою; співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми вивчення статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до Вітчизни, сучасних Збройних Сил, готовність підпорядковуватися наказам та розпорядженням командирів та керівників, виявляти повагу в колективі; застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод як майбутніх військовослужбовців, відповідно до законів України; виконувати громадянський обов'язок у межах місцевої громади та держави загалом; ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально. **Ставлення:** усвідомлення людини як вищої соціальної цінності, повага до її прав і свобод, закону; прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; відповідальність за спільну справу. **Навчальні ресурси:** Статути Збройних Сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проектів, задачі соціального змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** розуміти власну національну культуру, історію створення сучасних Збройних Сил, повага до історичного минулого; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та враховувати історичні етапи розвитку українського війська, ролі визначних полководців, значення важливих історичних битв; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами. **Ставлення:** свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; повага до культури інших країн; відповідальна поведінка

		та піклування про пам’ятки української та світової культур; відкритість до міжкультурного діалогу. **Навчальні ресурси:** твори військового мистецтва, творчі проекти, інтерактивні історичні заняття в краєзнавчих музеях бойової трудової слави, вивчення історії рідного краю.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; надавати допомогу собі та тим, хто її потребує, при травмуваннях, кровотечах та пораненнях; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров’я, добробуту і безпеки людини; регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. **Ставлення:** відповідальне ставлення до свого здоров’я та здоров’я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров’я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування; усвідомлення значення здоров’я для самовираження та соціальної взаємодії. **Навчальні ресурси:** соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров’я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проектів, пов’язаних з добробутом, здоров’ям і безпекою життєдіяльності.
Інформатика	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** створювати інформаційні продукти та грамотно і безпечно комунікувати з використанням сучасних технологій державною (і рідною-у разі відмінності) мовою; висловлюватись та спілкуватися на тему сучасних інформаційних технологій з використанням відповідної термінології. **Ставлення:** усвідомлення комунікаційної ролі ІТ; уникнення невнормованих іншомовних запозичень в спілкуванні на ІТ-тематику; надавання переваги використанню програмних засобів та ресурсів з інтерфейсом державною (і рідною-у разі відмінності) мовами. **Навчальні ресурси:** підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** використовувати програмні засоби та ресурси з інтерфейсом іноземними мовами; використовувати програмні засоби для перекладу текстів та

		тлумачення іноземних слів; оперувати базовою міжнародною ІТ-термінологією. **Ставлення:** усвідомлення ролі ІТ в інтерперсональній комунікації в глобальному контексті; розуміння необхідності володіння іноземними мовами для онлайн-навчання й активного залучення до європейської та глобальної спільнот, усвідомлення своєї причетності до них. **Навчальні ресурси:**: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
	Математична компетентність	**Уміння:** розуміти, використовувати та створювати математичні моделі об'єктів та процесів для розв'язування задач із різних предметних галузей засобами інформаційних технологій. **Ставлення:** усвідомлення ролі математики як однієї з основ ІТ. **Навчальні ресурси:** розв'язування математичних задач, обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** застосовувати логічне, алгоритмічне, структурне та системне мислення для розв'язування життєвих проблемних ситуацій; планувати та проводити навчальні дослідження та комп'ютерні експерименти в галузі природничих наук і технологій; послуговуватися технологічними пристроями. **Ставлення:** усвідомлення міждисциплінарного значення інформатики; розуміння ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях. **Навчальні ресурси:** складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. **Ставлення:** критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач. **Навчальні ресурси:** візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** організовувати свою діяльність з використанням програмних засобів для планування та структурування роботи, а також співпраці з членами соціуму;

		самостійно опановувати нові технології та засоби діяльності. **Ставлення:** виявлення допитливості, наполегливості, упевненості, уміння мотивувати себе до навчальної діяльності, долати перешкоди як ключові чинники успіху навчально-пізнавального процесу інформатики; усвідомлення необхідності та принципів навчання протягом усього життя; усвідомлення відповідальності за власне навчання. **Навчальні ресурси:** моделювання власної освітньої траєкторії.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності й точності з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. **Ставлення:** ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. **Навчальні ресурси:** завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. **Ставлення:** ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. **Навчальні ресурси:** завдання соціального змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії у віртуальному просторі;

		враховувати художньо-естетичну складову при створенні інформаційних продуктів (сайтів, малюнків, текстів тощо). **Ставлення:** культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному інформаційному суспільстві; усвідомлення впливу інформатики та інформаційних технологій на людську культуру та розвиток суспільства **Навчальні ресурси:** математичні моделі в різних видах мистецтва.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе ставлення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; дотримання власної думки та позиції щодо зловживань алкоголем, нікотином тощо. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.
Мистецтво	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** висловлювати свої почуття та переживання від сприймання творів мистецтва; брати участь у дискусіях, обговореннях на теми мистецтва, чітко формулювати судження щодо мистецтва й мистецьких явищ; ділитися своїми творчими ідеями, почуттями, коментувати й оцінювати власну художньо-творчу діяльність і творчість інших. **Ставлення:** усвідомлення загальнолюдських цінностей, національної самобутності через мистецтво, готовність до їхнього поширення. **Навчальні ресурси:** доповідь, виступ, дискусія.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** сприймати твори мистецтва різних країн, народів. **Ставлення:** пошанування культурного розмаїття, усвідомлення ширших можливостей у творчій діяльності зі знанням іноземних мов. **Навчальні ресурси:** іншомовні науково-популярні публікації, адаптовані художні твори іноземною мовою.
	Математична компетентність	**Уміння:** аналізувати твори мистецтва, розуміти логіку художньої форми; здійснювати необхідні розрахунки для встановлення пропорцій, відтворення

		перспективи, створення об’ємно-просторових композицій, визначення метру, запису ритму тощо. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв’язку математики й мистецтва на прикладах творів різних видів мистецтва. **Навчальні ресурси:** фотозразки творів мистецтва.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** спостерігати, досліджувати і відтворювати в художніх образах довкілля та явища природи засобами мистецтва; використовувати нові технічні засоби для втілення художніх ідей, застосовувати знання із природничих наук (акустики, оптики, хімії тощо). **Ставлення:** розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання довкілля як об’єкта для художньо-образної інтерпретації. **Навчальні ресурси:** матеріали про розвиток мистецтва у різні історичні періоди.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** застосовувати сучасні цифрові технології для створення, презентації та популяризації художніх образів; добирати й опрацьовувати потрібну інформацію (зображення, текст, аудіо, відео) для пізнання, творення мистецтва у пошуково-дослідній і соціокультурній діяльності. **Ставлення:** усвідомлення можливостей використання сучасних цифрових технологій для художньо-творчого самовираження та віртуальних мистецьких подорожей. **Навчальні ресурси:** електронні ресурси, віртуальні музеї.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати власні художні інтереси та потреби; планувати й організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію **Ставлення:** усвідомлення власного рівня опанування художньої інформації, самооцінювання досягнень і помилок, готовність до пошуку нових шляхів для художньо-творчого розвитку. **Навчальні ресурси:** матеріали, в яких відображено алгоритми опрацювання інформації мистецтвознавчого змісту.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** критично оцінювати й інтерпретувати явища культури минулого і сучасності, розуміючи роль традицій та інновацій; працювати в команді для пошуку вирішення художньо-творчих завдань; презентувати власні твори,

		пропонувати ідеї, шляхи розв’язання творчих завдань, оцінювати і визначати свої сильні і слабкі сторони. **Ставлення:** ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, прагнення до творчої самореалізації (відчуття потреби бути учасником мистецьких заходів і подій), відповідальність за особистий і колективний результат. **Навчальні ресурси:** біографії видатних діячів, які розвивали українське мистецтво.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** ефективно співпрацювати з іншими, зокрема для реалізації громадських мистецьких проектів; творити (самостійно чи в команді) естетичне середовище. **Ставлення:** усвідомлення своєї причетності до соціокультурних і суспільних процесів, розуміння національної ідентичності завдяки пізнанню українського мистецтва в контексті світового, дбайливе ставлення до народних традицій, мистецтва рідного краю, власної культури і надбань інших культур; розуміння значущості мистецтва для суспільного розвитку; гордість за здобутки українців у мистецькій діяльності. **Навчальні ресурси:** матеріали про здобутки українства в різних галузях мистецтва та про їхнє значення для світової спадщини.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва та художньо-творчої діяльності; аналізувати, інтерпретувати, давати естетичну оцінку творам різних видів мистецтва та довкілля; створювати художні образи засобами різних видів мистецтва. **Ставлення:** пошана до національної культури; повага і толерантне ставлення до культурного розмаїття світу; усвідомлення потреби збереження художнього надбання людства. **Навчальні ресурси:** твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** використовувати мистецтво для вираження власних емоцій, почуттів, переживань та впливу на власний емоційний стан. **Ставлення:** розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання довкілля як об’єкта для художньо-образної інтерпретації. **Навчальні ресурси:** мультимедійні презентації з теми екології у мистецтві; інформація про історію художньої гімнастики в Україні.
Хоровий клас	Спілкування державною (і	**Уміння:** використовувати українську мову як державну для духовного,

	рідною – у разі відмінності) мовами	культурного й національного самовияву; використовувати переклад українською мовою музичної термінології, понять і т.д.; ділитись творчими ідеями, почуттями щодо виконання того чи іншого хорового твору. **Ставлення:** усвідомлення національної самобутності завдяки українській хоровій музиці, пошанування досягнень композиторів та готовність пропагувати українську культуру засобами хорового мистецтва. **Навчальні ресурси:** бесіда, діалог, виконання хорових творів українською мовою.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** виконувати хорові твори не тільки українською мовою, а й мовами інших народів. **Ставлення:** пізнання й усвідомлення ширших можливостей щодо музичного виконання та розширення творчого світогляду, завдяки хоровим творам зарубніжних композиторів. **Навчальні ресурси:** виконання хорових творів мовою оригіналу.
	Математична компетентність	**Уміння:** ритмічно виконувати будь-який музичний матеріал та дотримуватись музичної форми у хорових творах. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку математики й музики на прикладах різних хорових творів. **Навчальні ресурси:** складні і прості метричні розміри, метроритмічні особливості графічно зафіксованих текстів, аналіз хорових творів.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** оспівувати та відтворювати природу у хорових творах з використанням як літературного тексту, так і виражальних, звукозображальних інтонацій, застовуючи різноманітні музично-технічні засоби. **Ставлення:** розуміння взаємодії природи та людини як основи змісту музичних образів, почуттів, переживань; формування образного мислення. **Навчальні ресурси:** усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; шанобливе ставлення до природи.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** застосовувати сучасні цифрові технології для створення презентацій та популяризації музичних хорових творів; використовувати та працювати з професійними музичними програмами. **Ставлення:** усвідомлення можливостей використання сучасних цифрових технологій для творчого самовираження. **Навчальні ресурси:** інформаційно-комунікаційні й інноваційні технології

		навчання.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** використовувати на практиці набутті знання та вміння, у подальшому формувати свій музичний смак за рахунок збагачення творчого потенціалу та широкого світогляду. **Ставлення:** усвідомлення власного рівня опанування музично-теоретичних та практичних навичок, самооцінювання досягнень та помилок, прагнення до творчого саморозвитку. **Навчальні ресурси:** удосконалення вокально-хорових навиків; відвідування високопрофесійних концертних заходів.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** застосовувати набуті знання для втілення власних ідей та музичних проектів; працювати в команді для пошуку вирішення творчих завдань; оцінювати і визначати свої сильні та слабкі сторони. **Ставлення:** ініціативність щодо участі у музичних заходах, прагнення до творчої самореалізації, відповідальність за особистий та колективний результат. **Навчальні ресурси:** самопрезентація; зустрічі із видатними хоровими колективами.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** ефективно співпрацювати з композиторами та творчими колективами для реалізації музичних(хорових) заходів, залучати соціум до спільних проектів; виявляти толерантність, висловлювати різні погляди, чітко розмежовувати приватну та професійну сфери. **Ставлення:** розуміння цінності спільної діяльності; взаємодопомога у вирішенні поставленої мети (завдання); розуміння своєї національної ідентичності завдяки пізнанню української хорової музики в контексті світового розуміння значущості хорового мистецтва для суспільного розвитку. **Навчальні ресурси:** інтерактивні методи навчання; соціальні проекти.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння**: розвивати власну творчу уяву на основі сприйняття хорового мистецтва; аналізувати, інтерпретувати, виконувати та сприймати хорові твори, створені у різні епохи. **Ставлення**: пошана до національного хорового мистецтва, повага і толерантне ставлення до світової музичної культури. **Навчальні ресурси:** відвідування хорових концертів, зустрічі з хормейстерами; участь у соціальних проектах.

	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** брати участь у проектах, які пропагують здоровий спосіб життя. **Ставлення:** ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти; відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших. **Навчальні ресурси:** гармонія взаємодії з природою, сприймання довкілля як об'єкта для художньо-образної інтерпретації.
Психологія	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** усно й письмово тлумачити психологічні поняття, факти, явища, закони, теорії та концепції; висловлювати думки, погляди; оцінювати й осмислювати ситуацію спілкування; описувати (усно чи письмово) психологічний експеримент, послуговуючись багатим арсеналом мовних засобів – термінами, поняттями тощо; обговорювати проблеми психологічного змісту; ставити запитання і розпізнавати психологічні проблеми; міркувати, робити висновки на основі психологічної інформації, поданої в різних формах; розуміти, грамотно висловлюватися рідною мовою. **Ставлення:** усвідомлення значущості здобутків психологічної науки, зокрема пошанування досягнень українських та зарубіжних психологів та вчених; прагнення до розвитку психологічної термінології; усвідомлення значення ефективного спілкування; ціннісне ставлення до співрозмовників. **Навчальні ресурси:** дослідницькі проекти в галузі психології, усні / письмові презентації.
	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** читати і розуміти науково-популярні публікації та художні твори психологічного змісту іноземною мовою; знаходити потрібну інформацію про психологію іноземними мовами; розуміти термінологію текстів з психології; здійснювати спілкування в письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб. **Ставлення:** критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування. **Навчальні ресурси:** іншомовні науково-популярні публікації, адаптовані твори іноземною мовою, підручники, навчальні посібники, психологічні словники,

		мультимедійні засоби.
	Математична компетентність	**Уміння:** використовувати методи математичної статистики та психодіагностичні методи під час занять з психології, здійснювати самоаналіз та самооцінювання власних досягнень, здатність адекватно оцінити свої здібності, можливості, психологічні особливості; оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності; досліджувати процеси пам'яті, мислення уваги; інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та психологічних задач. **Ставлення:** усвідомлення значення математичної статистики у вивченні психології особистості, вирішенні психологічних проблем. **Навчальні ресурси:** завдання на виконання розрахунків, аналіз та представлення статистичної інформації, обробка результатів дослідження.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** застосовувати логічне, алгоритмічне, структурне та системне мислення для розв'язування життєвих проблемних ситуацій; планувати та проводити навчальні дослідження та комп'ютерні експерименти в галузі психологічних наук і технологій; аналізувати і визначати проблеми довкілля; оцінювати значення психології для розвитку особистості та розв'язання глобальних проблем. **Ставлення:** усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій, усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях. **Навчальні ресурси:** моделювання ситуацій впливу природного й техногенного середовища на психологічне здоров'я та безпеку людини; складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** структурувати дані з психології; діяти за алгоритмом та складати алгоритми вирішення психологічних проблем; визначати достатність даних для розв'язання психологічних задач; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. **Ставлення:** критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного

		розв’язування математичних задач. **Навчальні ресурси:** візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати його помилковість. **Ставлення:** усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. **Навчальні ресурси:** моделювання власної освітньої траєкторії.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** втілювати ідеї в життя, долати труднощі, діяти в умовах ризиків та непередбачуваних психологічних ситуацій; досягати мети, вчитися на власних помилках; усвідомлювати власні слабкі та сильні сторони. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв’язку життєвого успіху з усіма складовими здоров’я; ставлення до добробуту та безпеки як до ознак підприємливості; виявлення позитивного світогляду в поведінці; ціннісне ставлення до власного життєвого досвіду. **Навчальні ресурси:** ігри-стратегії, спрямовані на формування здатності брати на себе відповідальність; діалоги та рефлексивні вправи; вправи на виявлення професійних схильностей.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль у командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. **Ставлення:** ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією.

		Навчальні ресурси: завдання соціального змісту.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо). **Ставлення:** культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства. **Навчальні ресурси:** математичні моделі в різних видах мистецтва.
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; дотримуватися здорового способу життя; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини; відповідально використовувати мовні виражальні засоби; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, що є загрозою здоровому способу життя; аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень. **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе ставлення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; дотримання власної думки та позиції щодо зловживання алкоголем, нікотином тощо. **Навчальні ресурси:** навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.
Хорознавство	Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами	**Уміння:** усно й письмово тлумачити хорознавчі поняття; використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; ділитись творчими ідеями, почуттями щодо виконання того чи іншого хорового твору. **Ставлення:** усвідомлення національної самобутності завдяки українській хоровій музиці, пошанування досягнень композиторів та готовність пропагувати українську культуру засобами хорового мистецтва. **Навчальні ресурси:** бесіда, діалог, доповідь.

	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації хорознавчого змісту; розуміти терміни в усних чи письмових текстах, читати й тлумачити музичну термінологію іноземною мовою. **Ставлення:** зацікавленість іноземною інформацією хорознавчого змісту. **Навчальні ресурси:** виконання хорових творів мовою оригіналу.
	Математична компетентність	**Уміння:** застосовувати математичні методи для розв'язання хорознавчих проблем (діапазон, види і типи хорів і т. д.). **Ставлення:** усвідомлення взаємозв'язку математики й музики. **Навчальні ресурси:** завдання на виконання розрахунків, аналіз та представлення статистичної інформації, поданої в графічній формі.
	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** пояснювати природні явища, використовуючи наукове мислення; самостійно чи в групі досліджувати, аналізувати й визначати вплив проблем довкілля як на голосовий апарат, так і на загальний співацький стан. **Ставлення:** взаємодія природи та людини як основа формування образного мислення. **Навчальні ресурси:** усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; шанобливе ставлення до природи.
	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** застосовувати сучасні цифрові технології для створення презентацій; використовувати та працювати з професійними музичними програмами. **Ставлення:** усвідомлення можливостей використання сучасних цифрових технологій для творчого самовираження. **Навчальні ресурси:** інноваційні технології навчання.
	Уміння вчитися впродовж життя	**Уміння:** використовувати на практиці набутті знання та вміння; удосконалювати свої теоретичні знання на практиці. **Ставлення:** усвідомлення власного рівня опанування музично-теоретичних та практичних навичок, самооцінювання досягнень та помилок, прагнення до творчого саморозвитку; **Навчальні ресурси:** удосконалення вокально-хорових навиків; відвідування високопрофесійних концертних заходів.
	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** застосовувати набуті знання для втілення власних ідей та музичних проектів; працювати в команді для пошуку вирішення творчих завдань; оцінювати і визначати свої сильні та слабкі сторони. **Ставлення:** ініціативність щодо участі у музичних заходах, прагнення до творчої

		самореалізації, відповідальність за особистий та колективний результат; **Навчальні ресурси:** самопрезентація; зустрічі з видатними хоровими колективами, хормейстерами.
	Соціальна і громадянська компетентності	**Уміння:** працювати в команді та оцінювати позитивний потенціал і ризики використання хорознавчих досліджень. **Ставлення:** відвага відстоювати власну позицію в ухваленні рішень щодо гігієни й охорони голосового апарату, вибору методів розспівування, громадянська відповідальність, пошанування розмаїття думок і поглядів; оцінювання внеску українських та іноземних дослідників хорознавчих питань у суспільний розвиток; пошанування внеску кожного/кожної в досягнення команди. **Навчальні ресурси:** інтерактивні методи навчання; соціальні проекти.
	Обізнаність і самовираження у сфері культури	**Уміння:** розвивати власну творчу уяву на основі сприйняття хорового мистецтва; аналізувати, інтерпретувати, виконувати та сприймати хорові твори, які були створені у різні епохи. **Ставлення:** пошана до національного хорового мистецтва, повага і толерантне ставлення до світової музичної культури. **Навчальні ресурси:** відвідування хорових концертів, зустрічі з хормейстерами; участь у соціальних проектах
	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** брати участь у проектах, які пропагують здоровий спосіб життя; **Ставлення:** ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров’я, добробуту та безпеки людини і спільноти; відповідальне ставлення до свого здоров’я та здоров’я інших. **Навчальні ресурси:** інтерактивні методи навчання, екологічно імітаційне моделювання.